

- шая российская энциклопедия. 2017. URL: <https://bigenc.ru/geography/text/3247421> (дата звернення: 10.11.2021)
3. *The Bulletin*. 2006. July 4.
  4. История Австралии. URL: http://www.wikiznanie.ru/wikipedia/index.php/История_Австралии (дата звернення: 11.11.2021)
  5. Политический атлас современности. Австралия в XX веке. URL: <http://www.huno.ru/tom3/1348.html> (дата звернення: 10.11.2021)
  6. Клинова Е. В. Система социального обеспечения в Австралии и проблемы ее реформирования. *Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Сер. 4. Государство и право: реферативный журнал*. 1998. Вып. 2. С. 159-168. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/98-02-040-sistema-sotsialnogo-obespecheniya-vavstralii-i-problemy-ee-reformirovaniya-obzor>
  7. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. Х. : Право, 2009. 584 с.
  8. Семёнова Л. Н. Политика социального реформизма в британских доминионах в последней трети XIX – начале XX в.: автореф. дис. ... докт. ист. наук. Минск, 2012. 30 с. URL: <https://textarchive.ru/c-2112328.html>
  9. Knightley P. *Australia. A Biography of a Nation*. L., 2001.
  10. Clark C. M. *Short History of Australia*. Sydney, 1983.
  11. Perry L. A common payment?: Simplifying income support for people of workforce age. *Policy research paper / Dep. Of social security*. №7. Canberra : Austral. gov. publ. service, 1995. 53 p.
  12. Dependency – based payments: Married Women in the Social Security system / Douglan Sh., Groth A., Pech J. Canberra : Austral. gov. publ. service, 1993. 27 p.

УДК 94 : 316.422

Кириченко О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ТА РОЗВИТКУ «СУСПІЛЬСТВА ДОБРОБУТУ» В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНУТОГО «СУСПІЛЬНОГО ЩАСТЯ» В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Здійснено огляд існуючих теоретичних трактувань суспільства добробуту в контексті досягнутого суспільного щастя, проведена систематизація сучасних досліджень у даній галузі,

виявлено взаємозв'язок між рівнем щастя і економічними показниками, розглянуто питання про залежність різноманітних інших показників, які також впливають на стан суспільства добробуту.

Ключові слова: суспільство добробуту, суспільне щастя, економічні показники, модернізація, глобалізація.

Alexander Kyrychenko. Peculiarities of the definition and development of «welfare society» in the context of achieved «social happiness» in the conditions of modernization. A review of the existing theoretical interpretations of the welfare society in the context of the achieved social happiness is carried out, the systematization of modern research in this area is made, the relationship between the level of happiness and economic indicators is revealed, the issue of the dependence of various other indicators that also affect the state of the welfare society is considered.

Keywords: welfare society, public happiness, economic indicators, modernization, globalization.

Досягнення добробуту і можливість побудови щасливого життя хвилюють людство протягом всієї його історії. Звичайно, щастя – дуже складне поняття і насилу піддається виміру, але останнім часом все частіше і частіше представники таких наук, як психологія, економіка, філософія, в різних країнах щоразу задаються питанням «Чи можлива побудова щастя?»

Про «економіку щастя» вперше заговорили в XVIII ст., розглядаючи щастя як синонім добробуту. У роботі А. Сміта «Дослідження про природу і причини багатства народів» добробут вивчається як багатство, під яким розумілися продукти матеріального виробництва. А основа і джерело добробуту – це накопичення національного капіталу. Показником рівня добробуту виступає зростання кількості благ на душу населення, або чистий дохід нації, який функціонально залежить від ресурсів капіталу, землі та праці.

Отже, факторами зростання добробуту автоматично ставали чинники економічного зростання, найважливішими з яких було накопичення капіталу і поділ праці. Але, на відміну від А. Сміта, засновник утилітаризму філософ Ієремія Бентам розглядає багатство як окремий випадок задоволення, а зведення всіх мотивів людської поведінки прирівнює до досягнення задоволення. Добробут він пропонував вимірювати відрахуванням суми страждань від суми задоволення за даний період часу.

У своїй теорії автор виходить з того, що кожна людина може здійснювати ті арифметичні дії, які потрібні для отримання максимуму щастя. Інша ж відмінність від позиції А. Сміта полягає в тому, що Бентам не долучав узгодження індивідуальних прагнень до добробуту ринку і конкуренції, вважаючи це прерогативою законодавства, де ідеальне зведення законів повинно бути побудоване за принципом «максимальне щастя для всіх».

Варто зазначити, що погляди Бентама вплинули не тільки на представників маржиналістського напрямку в економічній науці, а й на Сісмонді, який вважав, що наука про управління повинна ставити собі за мету щастя людей, з'єднаних у суспільстві. Говорячи його словами, «...вона шукає кошти, щоб забезпечити людям найвище благоденство, сумісне з їхньою природою».

Апогеєм у 1930-х рр. стала робота Пола Самуельсона, який виразив добробут народу математичною формулою. Приблизно тоді ж американець Саймон Кузнець і англієць Річард Стоун розробляли національні системи обліку, що послуговували основою для розрахунку ВВП і ВВП. Їх мало цікавили блага – вони хотіли надати керівництву країни інструмент задля управління економікою в періоди фінансових криз та воєн. І тут збіглося кілька чинників – простота вимірювання, переконаність економістів в тому, що розподіл витрат усе покаже, загальна віра в економічну науку – і концепція отримала потужний поштовх.

У 1940-х рр. показник ВВП взяли на озброєння засновані тоді Міжнародний валютний фонд і Світовий банк [1]. У подальшому в економіці поняття щастя та економічного зростання були нерозривно пов'язані, і сьогодні більшість економістів оцінюють

зростання ВВП або ВНП на душу населення як ознаку здорового ринку, який означає для них здорову економіку.

Але ще у 1968 р. під час президентської кампанії Роберт Кеннеді виголосив знамениту фразу: «ВНП вимірює все, крім того, заради чого варто жити» [2]. І, дійсно, вже з кінця ХХ ст. розгорнулася дискусія про те, чи можна вважати економічні показники, такі як ВВП і ВВП, головними індикаторами розвитку країни. Представники влади багатьох держав усвідомили факт, що попередня економіка, заснована лише на матеріальному благополуччі, більше не працюватиме. І в сучасній науці стала зростати кількість досліджень, націлених на пошук інших нематеріальних факторів, що впливають на економічну сторону життя.

В англійській психології навіть виник особливий напрямок під назвою «позитивна психологія», яка, за словами її творця М. Селігмана, «вивчає позитивні почуття, аби допомогти людям розвивати позитивні властивості характеру і досягти того, що Аристотель називав «благом життям»» [3].

У 2010 р. група англійських учених створила міжнародний «Рух за щастя» (Action For Happiness). У програмних документах організації наголошується: «Наша мета полягає в тому, щоб утворити масований глобальний рух задля кардинальної зміни стилю життя сучасного суспільства» [4]. До 2011 р. до руху приєдналося близько 4,5 тис. осіб із майже шістдесяти країн.

Зовсім недавно Маріано Рохас, професор латиноамериканського факультету соціальних наук в Мехіко (FLACSO), аналізуючи дані опитувань населення Коста-Ріки, вказав, що оскільки, згідно з даними досліджень, щастя залежить не тільки від доходу, то і державні програми, спрямовані на боротьбу з бідністю, повинні прагнути вирішити цю проблему не лише за рахунок збільшення доходів бідного населення, а й шляхом поліпшення якості життя цих верств й у інших сферах [5].

Таким чином, дослідники вважають, що «щастя» – суто етичне поняття, пов'язане з оціночними судженнями різних людей (політиків, законодавців, вчених) про вплив економічного устрою на добробут членів суспільства. Інші вважають, що даний термін

має точне значення і являє собою сукупність індивідуальних до-бробутів усіх членів суспільства, агрегованих певним чином.

Першим важливим питанням «економіки щастя» постає вза-ємозв'язок матеріального благополуччя та усвідомлення щастя. Так, американський економіст Річард Істерлін з Університету Південної Каліфорнії вивчив дані по ВВП і рівню задоволеності життям цілої низки країн за тривалий період – 12 років і більше – для 17-ти розвинених країн (14 європейських країн, а також США, Канада та Австралія) [6].

В результаті дослідження Істерлін і його колеги не від-найшли зв'язку між зростанням економіки і рівнем щастя. Вони спробували знайти взаємозв'язок хоча б в найбільш розвинених країнах світу, але і тут їх спіткала невдача, бо в дослідженнях не було виявлено залежності між збільшенням задоволеності життям та зростанням ВВП на душу населення. У своїй роботі вчений ґрунтується на тому, що причиною незмінності ступе-ня щастя, попри зростання економіки країни, може бути ріст амбіцій і очікувань громадян, які не дозволяють їм насолод-жуватися життям.

Позитивний ефект від збільшення зарплати (так само як і не-гативний від її зменшення) проявляється тільки в короткостро-кові періоди, тоді як в довгостроковій перспективі поліпшення добробуту незмінно компенсується збільшенням очікувань май-бутнього зростання [7]. Першою державою, яка замість звичного показника ВВП перейшла на облік «валового внутрішнього (на-ціонального) щастя» (ВНЩ), стала невелика країна Бутан з насе-ленням 700 тис. осіб. Бутанська влада відмовилась від нарощу-вання економічного зростання за будь-яку ціну. Держава вживає всіх можливих заходів для створення і підтримки умов, які спри-яють досягненню щастя для всієї нації [8].

Основними принципами ВНЩ є: справедливий і рівноправ-ний соціально-економічний розвиток; збереження і просування культурної та духовної спадщини; турбота про навколишнє се-редовище; скоординовані, що доповнюють один одного і суттєві дії органів влади [9].

Нова система поступово приносить свої плоди – продовжуючи залишатися однією з найбідніших держав світу, Бутан демонструє стабільне зростання економічних показників [10]. Цікаво, що багато країн слідом за Бутаном почали сприймати концепцію Валового Національного Щастя і застосовувати її у своєму житті. Так, учасники міжнародного семінару «Впровадження концепції Валового Національного Щастя», що пройшов у 2004 р. в Бутані, вирішили за корисне створити Міжнародну коаліцію Валового Національного Щастя, який ознаменував тим самим вихід політики ВНЩ за межі Бутану.

Президент Франції Ніколя Саркозі у 2008 р. спробував знайти альтернативу ВВП. Для цього він створив спеціальну комісію з вимірювання економічних досягнень і соціального прогресу, що складалася з групи експертів на чолі з нобелівськими лауреатами Амар'я Сеном і Джозефом Стігліцем. Комісія займалася розробкою нового методу оцінки стану економіки, що включала виміри якості життя, які обчислюються за допомогою таких індикаторів, як сталість розвитку, безпека, політичні права людей, стан екології тощо [11].

«У багатьох випадках статистика ВВП створює враження, що економічне становище поліпшується», – писав Д. Стігліц, – «...в той час як більшість громадян на своєму повсякденному досвіді цього не відчують» [12]. За підсумками роботи експертів президент Франції ввів нові параметри оцінки економічного зростання своєї країни, такі як щастя і доступність послуг охорони здоров'я.

У Великій Британії наприкінці 2010 р. уряд виділив два мільйони фунтів стерлінгів на вимір індексу щастя, який визначався за допомогою методу соціологічного опитування. Для досягнення мети дослідження респондентам пропонувалося відповісти на кілька запитань – зокрема, «якою мірою ви задоволені своїм життям, наскільки щасливими ви були вчора, наскільки сильне відчуття, що ваше життя не позбавлене сенсу» тощо.

За результатами первинних опитувань газета «The Independent» дійшла висновку, що в основі позитивного самовідчуття, з точки

зору британців, незалежно від віку, лежать міцне здоров'я, гармонійні відносини і робота, що приносить задоволення [13].

У 2005 р. член Китайської академії наук Чен Годун представив проект «Втілити тезу «людина понад усе» і розрахувати індекс щастя народу». Висунута академіком концепція «індексу народного щастя» полягає у вимірі ставлення простих людей до власного життя і поточних подій, що й становить суть відчуття благополуччя у народі [14].

«Індекс щастя» в Китаї розраховується на основі 16-ти індикаторів, серед яких присутні як традиційні економічні показники, так і зовсім несподівані. Він включає до себе наявний дохід, держвитрати на наукові дослідження, освіту, культуру і спорт. Також при обчисленні індексу враховуються метраж житлової площі на людину, число лікарів на тисячу жителів, площі лісових насаджень і навіть відношення обсягу емісії вуглекислого газу до розміру ВВП. За допомогою цього індексу китайська влада має намір визначати якість роботи чиновників. Якщо люди, що працюють під їхнім керівництвом, щасливі, значить, чиновник правильний, якщо ні – нехай шукає іншу роботу [15].

Паралельно з урядами різних країн всілякі «індекси щастя» розраховуються безліччю наукових організацій. Але жоден метод не може вважатися стовідсотково достовірним, бо у кожного дослідження є як свої переваги, так і недоліки.

Найвідомішою і найбільш широко визнаною альтернативою ВВП став Індекс людського розвитку (ІЛР) – комбінований показник, що характеризує розвиток людини в країнах і регіонах світу. Від 1990 р. він щорічно розраховується експертами Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) спільно з групою незалежних міжнародних експертів, які використовують у своїй роботі, поряд з аналітичними розробками, статистичні дані національних інститутів і міжнародних організацій.

Як незаперечну перевагу цього показника варто відзначити те, що він включає до себе в якості складової частини все той самий ВВП на душу населення. Цей показник доповнений такими індикаторами, як доступ до освіти, середня тривалість життя і

низка інших факторів [16]. ІЛР можна вважати досить об'єктивним показником, оскільки в його основу покладені не суб'єктивні оцінки експертів, а цілком реальні цифри з офіційних джерел.

Звіти про розвиток людського потенціалу ПРООН готуються на регіональному, національному та міжнародному рівні. При визначенні рейтингу враховується безліч чинників – зокрема, ситуація в галузі прав людини і громадянських свобод, можливість участі в суспільному житті, соціальна захищеність, ступінь територіальної і соціальної мобільності населення, показники рівня культурного розвитку, доступу до інформації, охорони здоров'я, рівня злочинності тощо.

За 2013 р. рейтинг ІЛР охоплює 186 держав і територій. Ще 8 країн не включені до рейтингу через відсутність достовірних статистичних даних. За результатами дослідження, у 2013 р. верхній рядок рейтингу (країни з дуже високим рівнем ІЛР) посідає Норвегія, за нею йдуть Австралія та США. Росія опинилася на 55-му місці в списку країн з високим рівнем ІЛР [17].

За всіх своїх переваг ІЛР має й низку суттєвих недоліків: він спирається на національні середні показники, які відображають асиметричність у розподілі благ, не бере до уваги екологічні фактори та питання духовно-морального розвитку людини [18].

Але, попри всі обмеження, методики ІЛР і ВВП повсюдно використовуються. Щоправда, працюють вони краще в бідних країнах, оскільки багато що в їхньому житті тісно пов'язане з доходом на душу населення. Що ж стосується благополучних держав, то тут за межами вимірювань залишається найголовніше – екзистенціальний пульс суспільства. Звідси стійке відчуття, що за прегарних рейтингів люди відчують себе погано. І топові позиції країн в цих рейтингах мало співвідносяться з симптомами внутрішнього, душевного неблагополуччя населення вказаних країн [19]. Тому вчені не залишають спроб віднайти новий, універсальний метод вимірювання простого людського щастя.

Чергова така спроба була зроблена у 2006 р. Найбільш детальний рейтинг індексу національного щастя склав британський центр New Economic Foundation [20]. Вчені провели дослідження

в 151-й країні. У великих державах вони опитували по 1000 респондентів віком від 18 до 60 років (порівну чоловіків і жінок). У маленьких африканських країнах в опитуванні брали участь по 500 осіб. Людей просили відповісти на питання, щасливі вони чи ні, і спробувати сформулювати чинники, які впливають на відчуття щастя.

Виявилося, що в «формулу щастя» не включається економічна стабільність країни, зате входить тривалість сну, добра погода, взаєморозуміння між державною владою і народом тощо. Країни розділили за категоріями: 1) Найщасливіші країни (індекс більше 60): Коста-Ріка – 64,036, В'єтнам – 60,439 та ін.; 2) щастя дуже багато (індекс 50-60): Колумбія – 59,751, Беліз – 59,290 та ін.; 3) десь посередині (індекс 40-50): Шрі-Ланка – 49,383, Ірак – 49,190 та ін.; 4) швидше нещасні (індекс 30-40): Росія – 34,518 та ін.; 5) зовсім нудьга (індекс менше 30): Гвінея – 29,960, Люксембург – 28,994 та ін.

На думку старшого наукового співробітника фонду NEF Саама Абдалі, «країни на кшталт Коста-Ріки обійшли Велику Британію за Всесвітнім індексом щастя, тому що їхнє населення живе щасливо, користуючись лише малою часткою від споживаних нами ресурсів» [21].

Самі автори дослідження визнають, що індекс щастя не позбавлений певних недоліків. На сайті дослідження зазначається: «Країни, які демонструють добрі результати в рейтингу, можуть відчувати певні проблеми. Зокрема, індекс не враховує порушення прав людини. Більше того, люди, права яких порушуються найбільшою мірою, складають меншість, і це майже не позначається на усереднених показниках» [22].

Свій «індекс кращого життя» від 2011 р. почала розраховувати і відома Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Економісти цієї організації вперше вимірюють цей показник за допомогою багатоступінчастого індексу Your Better Life (дослівно – Індекс кращого життя). Рейтинг складається на основі офіційної статистики і опитувань інституту Геллапа з 11-ти основних факторів – житлові умови, доходи, зайнятість, осві-

та, екологія, здоров'я, ефективність управління, суспільне життя, безпека, задоволеність умовами життя, баланс між робочим часом і дозвіллям, – а також із безпосередньо суб'єктивної задоволеності життям респондента.

Учасників просять особисто оцінити важливість для них кожного параметра. При побудові підсумкових індексів використовуються різні дані – від власних оцінок респондентів до офіційної статистики, опитувань, проведених місцевими компаніями і міжнародними організаціями. Надалі, на думку економістів, подібні індекси повинні стати навіть більш важливими для оцінки розвитку країни, ніж зростання ВВП [23].

Спочатку індекс охоплював лише країни ОЕСР, проте з 2012 р. в нього були включені Росія і Бразилія. За останніми даними, верхні рядки рейтингу посідають Норвегія, США, Данія, Канада, Швейцарія, Нідерланди, Нова Зеландія і Люксембург, а на першому місці – Австралія. З'ясувалося, що, наприклад, в Росії громадяни відчувають себе безнадійно відстаючими від жителів інших країн через традиційні причини – низькі доходи, погане здоров'я і «квартирне питання».

Окремо можна відзначити численні рейтинги «щасливих країн», складені за результатами опитувань населення на основі найрізноманітніших методик. Найбільш відомий серед них – «індекс якості життя» (Well-BeingIndex) (або «індекс задоволеності життям»). Методологію даного дослідження розробив психолог і соціолог, нобелівський лауреат Даніель Канеман. У кожній з країн, що беруть участь у дослідженні, було опитано близько однієї тисячі осіб старше 15-ти років. Поняття «якість життя» використовується дуже широко, але воно не має загально визнаної формалізованої структури і стандартного набору індикаторів. Пріоритети залежать від потреб людей, тісно пов'язаних з рівнем розвитку країн та регіонів, тому критерії оцінки якості життя не збігаються для розвинених країн і таких, що розвиваються.

Найбільш повний перелік компонентів якості життя, використовуваних в міжнародних порівняннях і національних оцінках, включає наступні блоки: доходи населення; бідність і

нерівність; безробіття і використання робочої сили; динаміка демографічних процесів; освіта і навчання; здоров'я, продовольство і харчування; стан житла (населених пунктів), інфраструктура, зв'язок; ресурси та стан навколишнього природного середовища; культура, соціальні зв'язки, сімейні цінності; політична і соціальна стабільність (безпека); політичні та громадянські інститути (демократія і участь).

За результатами опитування було виділено 3 групи країн – «процвітаючі» (високий рівень задоволеності життям); «борються» (середній рівень задоволеності) та «страждають» (незадоволені життям).

У липні 2006 р. New Economics Foundation (NEF) був розроблений Міжнародний індекс щастя (англ. Happy PlanetIndex) (далі МІЩ). МІЩ ґрунтується на загальних утилітарних принципах, згідно з якими більшість людей хочуть прожити довге і повноцінне життя, а країни прагнуть зробити все можливе для досягнення максимального добробуту своїх громадян, розумно використовуючи наявні ресурси та не завдаючи шкоди навколишньому природному середовищу.

Головне завдання індексу – відобразити «реальний» добробут націй. Але і ця система обчислення має низку недоліків. Так, для порівняння рівня життя в різних країнах використовується значення ВВП на душу населення або ІРЛП (індекс розвитку людського потенціалу), але ці показники не завжди можуть відобразити реальний стан речей. Зокрема, порівняння рівня ВВП вважається недоречним, оскільки кінцева мета більшості людей не стати багатими, а бути щасливими і здоровими.

Вперше МІЩ був розрахований у 2006 р., в нього увійшли 178 країн. Вдруге розрахунок проводився у 2009 р., у нього увійшли 143 країни. У 2013 р. найщасливішими, згідно з цим індексом, визнані громадяни Коста-Ріки.

Одна зі складових індексу щастя – це суб'єктивна задоволеність життям, що демонструє особисте задоволення рівнем життя серед громадян певної країни. У лідерах цього критерію – розвинені країни світу, останні позиції дісталися країнам Африки.

Рейтинг суб'єктивної задоволеності життям очолила Данія (7,8), найменше задоволені своїм життям громадяни Того (2,8). Україна, маючи 5,1 балів, виявилася на 82-й позиції.

Наступною складовою індексу щастя є тривалість життя населення. Серед країн світу вона варіюється від 47,8 років в Сьєрра-Леоне до 83,4 років в Японії. Середня тривалість життя в світі складає 69,9 років. Тривалість життя українців у порівнянні з європейськими країнами – коротка, в середньому вона становить 68,5 років, аналогічний показник тривалості життя у Монголії [24].

Дослідницький центр Геллапа в січні 2012 р. опублікував черговий світовий «рейтинг щастя». Найщасливішими виявилися жителі Латинської Америки (8 країн з першої десятки), а для прикладу, Росія посіла лише 121 місце. В опитуванні взяли участь жителі 148 держав. Респондентам було задано всього п'ять питань: 1) чи був вдалим минулий день напередодні; 2) чи відчуваєте ви себе відпочилим; 3) часто ви посміхалися і сміялися напередодні; 4) чи відносяться до вас з повагою оточуючі; 5) чи займалися ви напередодні чимось цікавим?

Було опитано близько 1000 осіб у кожній з 148-ми досліджуваних країн. Як виявилось, найщасливіші люди живуть у Панамі, Парагваї та Сальвадорі – саме ці три країни очолили рейтинг. У Панамі та Парагваї 85% опитаних відповіли ствердно на всі п'ять запитань. А ось в Сінгапурі таких виявилось лише 46%, у Вірменії – 49%, в Іраку – 50% [25].

Результати опитування здивували – адже якщо рівень життя в розвиненій Панамі можна порівняти з європейським, то в Сальвадорі, Уругваї та Венесуелі він дуже далекий від світових стандартів. Дослідники пояснюють це історично сформованим менталітетом жителів цих держав, які здатні знаходити радість не в матеріальних благах, а в моральному задоволенні.

А ось за даними іншого опитування «Глобальний Барометр Надії і Відчаю», який Інститут Геллапа проводив у 58 країнах приблизно в той самий час, індекс особистого щастя жодним чином не корелюється з економічним оптимізмом/песимізмом, індекс

якого в зазначеному році був зафіксований на рівні 7%. Так, наприклад, розвинені західні країни, перебуваючи в економічному «смутку», продемонстрували досить високий рівень особистого щастя своїх громадян. А в ТОП-10 найбільш «щасливих країн», окрім ніколи не засмучених латиноамериканських, увійшли Фінляндія і Швейцарія.

Респондентам було поставлено запитання з приводу особистих відчуттів щастя. Отримані відповіді використовуються для виведення глобального індексу щастя: з числа тих, які вважають себе щасливими, віднімається частка тих, які називають себе нещасливими.

Провівши аналіз існуючих досліджень щастя, можна зробити висновок, що в сучасних визначеннях «суспільства добробуту» відсутня єдина і загально визнана методика дослідження. Ще одна проблема полягає в тому, що всі індекси щастя розраховуються за різними складними і довготривалими методиками, на відміну від ВВП. Та й різні рейтинги «щасливих країн», складені в один і той самий час, очолюють різні держави – від Парагваю до Норвегії. Крім того, жоден з існуючих індексів щастя не враховує етнокультурні особливості національних цінностей країн, включених у рейтинг, а тим часом уявлення народів про щастя не можуть формуватися поза культурним контекстом [26].

В Україні теж є свої методи вимірювання щастя. Але вони в основному проходять у формі соціологічних опитувань.

Узагальнюючи отримані результати, можна зробити висновок, що теорії визначення щастя зводяться переважно до його соціальної оцінки, до ціннісно-орієнтованої суб'єктної ідентифікації індивіда в суспільстві. Аналізуючи результати багатьох досліджень, фахівці роблять висновок, що світ сьогодні рухається до визнання пріоритету цінностей важливіших, ніж цінності матеріального благополуччя, а саме: сталий розвиток, здоровий спосіб життя, збереження навколишнього середовища, розвиток особистості, духовне вдосконалення. Тобто критеріїв щастя з позиції ціннісної і соціальної оцінки даного явища.

Але, на жаль, в дослідженнях не враховується національна ідентичність опитуваних. То ж з посиленням ролі людського фактора в економіці національні особливості справляють все більший вплив на економічні процеси. Для побудови сучасної моделі економіки України вони набувають одне з вирішальних значень.

Використані джерела та література:

1. Зоидов, К. Х. Экономическая эволюция и эволюционная экономика. М. : ИПР РАН, 2003. URL: http://www.library.fm/index.php?option=com_content&task=view&id=2711&Itemid=29
2. Фрумкин К. Счастье как политическая проблема. URL: <http://www.gazetaprotestant.ru/2012/01/schaste-kak-politicheskaya-problema/>
3. Селигман М. Новая позитивная психология. URL: <http://www.metafisika.ru/martinselgman.html>
4. 10 правил счастья. URL: <http://vodoleyworld.ru/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8/10-pravil-schastya.html>
5. Щастя за гроші не купиш: наукове дослідження. URL: <http://myum.ma/post/1190>
6. Щастя залишилося в СРСР. URL: <http://top.rbc.ru/economics/14/03/2013/849081.shtml>
7. Вчений знову опублікував докази, що економічне зростання держави не приносить щастя її жителям. *Scientific World*. URL: <http://sci-world.ru/discoveries/212-uchenyj-snovaopublikoval-dokazatelstva-ctoyekonomicheskij-rost-gosudarstva-ne-prinosit-schastya-ego-zhitelyam.html>
8. Конституція Королівства Бутан. Ст. 9. URL: <http://constitutions.ru/archives/4121>
9. Що таке ВНЩ. URL: <http://www.onlyinbhutan.ru/bhutan/vns>
10. Економікою майбутнього стане «економіка щастя». URL: <http://www.fakel-portos.ru/index.php/vseobuch/materials/131-2012-06-17-13-46-45.html>
11. URL: <http://www.74rif.ru/Stigliz.html>
12. Глобаліст: Більше ніж ВВП. URL: http://ukrrudprom.ua/digest/Globalist_Bolshe_chem_VVP.html
13. Михайлова М. Индекс счастья. *Волжская коммуна*. 2013. URL: <http://www.vkonline.ru/article/118852.html>
14. Китайський шлях до щастя. *China Newsweek*. URL: <http://inosmi.ru/world/20121018/201095110.html>
15. Китайці поставили щастя на службу економіці. URL: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=432879>
16. Сайт Центру гуманітарних технологій. URL: <http://gtmarket.ru/ratings/human-developmentindex/human-development-index-info>